

De staatssecretaris van Economische Zaken
T.a.v. contactpersoon Nationale ombudsman
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag
Tel: (070) 356 35 63
Fax: (070) 360 75 72
bureau@nationaleombudsman.nl
www.nationaleombudsman.nl

Doorkiesnummer

Datum

30 juni 2016

Ons nummer

2016.18350

Uw brief

Uw kenmerk

Bijlagen

Behandelend medewerker

Onderwerp

opening

Geachte xxx,

De Nationale ombudsman start een onderzoek uit eigen beweging naar de leereffecten van de Q-koortsaanpak in de periode 2006-2009. Hij doet dit op grond van titel 9.2 van de Algemene wet bestuursrecht. Met deze brief informeer ik u over de inhoud van dit onderzoek.

De Q-koorts epidemie

Een aantal jaar geleden vond in Nederland een Q-koorts epidemie plaats die in 2009 het hoogtepunt bereikte. Uiteindelijk zijn eind 2009 alle geiten van de besmette bedrijven geruimd. Gedurende de epidemie zijn veel mensen ziek geworden en sommigen overleden. In januari 2010 is toen de Evaluatiecommissie Q-koorts ingesteld met als voorzitter prof. dr. Ir. G. van Dijk. De commissie heeft de aanpak en bestrijding van de Q-koorts epidemie door de betrokken ministeries geëvalueerd. Een belangrijke conclusie was dat de overheid gedurende de Q-koorts epidemie te traag en te terughoudend is opgetreden.

Huidige situatie

Onlangs zijn er weer verschillende berichten verschenen in de media over Q-koorts en de gevolgen van de epidemie uit 2008-2009. Mensen die destijds zijn besmet met Q-koorts, kampen nog altijd met gezondheidsklachten. Ook blijkt nu dat er veel meer mensen zijn overleden aan de Q-koorts dan in eerste instantie is vastgesteld.

Een groep patiënten is inmiddels verwickeld in een juridische procedure tegen de Staat om financiële compensatie te krijgen voor de financiële en immateriële schade die zij leiden door de besmetting met Q-koorts.

Tegelijkertijd worden er in Nederland nog altijd megastallen gebouwd. Recent heeft in Herpen de geitenhouder waar in 2007 de Q-koorts uitbrak, een

Ons nummer

2016.18350

2

vergunning aangevraagd om zijn bedrijf uit te breiden. Inwoners van Herpen maken zich dan ook zorgen over mogelijke gezondheidsrisico's¹.

Het onderzoek van de Nationale ombudsman

Op 19 juni 2012 heeft de Nationale ombudsman het rapport "*Het spijt mij*", *Over Q-koorts en de menselijke maat* (2012/100) gepubliceerd.

Het rapport beschrijft de Q-koorts epidemie vanaf 2006 en de acties die de overheid heeft ondernomen tot aan het besluit eind 2009 om alle besmette bedrijven te ruimen. Het verloop van de epidemie werd gezien vanuit het perspectief van de burgers en hun verwachtingen van de overheid en het perspectief van de overheid en de keuzes die zijn gemaakt.

De centrale vraag in het onderzoek was of en, zo ja, hoe patiënten die als gevolg van Q-koorts chronisch ziek zijn geworden, genoegdoening moeten krijgen van de overheid.

Uit het onderzoek is gebleken dat de burgers een transparante overheid verwachtten die zoveel mogelijk informatie zou moeten verstrekken over de mogelijke risico's van Q-koorts voor de volksgezondheid. In de ogen van de burgers is de overheid nalatig geweest en is hen de keuzevrijheid ontnomen om voorzorgsmaatregelen te nemen tegen een mogelijke besmetting met Q-koorts. Veel mensen zijn destijds ziek geworden, sommigen overleden. Ook nu worden burgers die chronisch ziek zijn geworden door een Q-koorts besmetting, dagelijks geconfronteerd met de nadelige en financiële gevolgen.

De overheid daarentegen zocht lang naar een onomstotelijk wetenschappelijk bewezen causaal verband tussen besmette geitenbedrijven en Q-koorts besmetting bij mensen. Zolang dit niet vast stond, koos de overheid ervoor om burgers niet actief te informeren. Een belangrijke overweging daarbij was dat de overheid burgers geen handelingsperspectief kon bieden en er mogelijk onrust en paniek zou worden gezaaid. Voor wat betreft de consequenties voor de mensen die besmet zijn geraakt, stelde de overheid zich op het standpunt dat de bestaande regelingen voor ziektekosten en sociale voorzieningen voldoende zijn om de gevolgen ongedaan te maken.

¹ Zie bijvoorbeeld

<http://www.omroepbrabant.nl/?news/246771972/Angst+om+uitbreidingsplannen+geite+nboer+Herpen.aspx>

Ons nummer
2016.18350

3

Conclusies en aanbevelingen

De ombudsman concludeerde dat de overheid tekort is geschoten in het informeren van burgers over de mogelijke gevaren van Q-koorts voor de volksgezondheid. Zij heeft burgers niet betrokken bij haar handelen en zich niet verdiept in wat de burger nodig had. De Nationale ombudsman beoordeelde het handelen van de overheid niet behoorlijk.

De ombudsman heeft de minister van VWS en de staatssecretaris van EZ een aantal aanbevelingen gedaan. Daarin stonden centraal het aanbieden van goed geformuleerde excuses, financiële compensatie, het realiseren van een steunpunt voor patiënten en actief bijdragen aan onderzoek naar en informatieverstrekking over Q-koorts.

Kabinetsreactie op het rapport

Op 26 juni 2012 reageerde het kabinet op het rapport en de aanbevelingen. Het kabinet betreurde dat het vertrouwen in de overheid was geschaad en dat mensen met ingrijpende consequenties ten gevolge van de Q-koorts zijn geconfronteerd. Het kabinet liet weten zich in te spannen om de bestaande sociale regelingen ook voor Q-koorts patiënten goed uit te voeren. Om de getroffen patiënten een handreiking te doen, stelde het kabinet 10 miljoen euro ter beschikking aan een onafhankelijke stichting om patiënten te ondersteunen met advies, begeleiding en onderzoek. Deze stichting is in 2013 opgericht onder de naam Q-support en zal vijf jaar bestaan.

Ook liet het kabinet weten aanpassingen in het beleid voor de bestrijding van zoönosen te hebben doorgevoerd waardoor eerder zal worden gecommuniceerd over risico's en onzekerheden.

De overheid heeft geen excuses aangeboden aan de Q-koorts slachtoffers.

Aanleiding voor onderzoek

De recente berichtgeving is aanleiding geweest voor de ombudsman om het onderwerp Q-koorts en het overheidsoptreden opnieuw tegen het licht te houden. De Nationale ombudsman constateert dat (een aantal van) de Q-koortspatiënten zich niet gehoord voelt/voelen door de overheid en dat de overheid geen excuses heeft aangeboden. De relatie tussen de slachtoffers en de overheid verhardt en dat uit zich in juridische procedures over financiële compensatie.

Tegelijkertijd blijft uitbreiding van stallen, zoals in Herpen, mogelijk. De vraag die daarbij opkomt is in hoeverre het voorzorgsbeginsel met betrekking tot gezondheidsrisico's voor omwonenden wordt gewaarborgd.

Ons nummer
2016.18350

4

Onderzoek uit eigen beweging

De Nationale ombudsman start een onderzoek uit eigen beweging naar de vraag of de overheid lessen heeft getrokken uit het verloop van de Q-koortsepidemie in de jaren 2006-2009. In hoeverre handelt de overheid nu anders dan ten tijde van de Q-koortsepidemie bij een mogelijke uitbraak van een zoönose waarbij er risico is voor de volksgezondheid?

Het onderzoek richt zich op veranderingen in beleid en procedures sinds de kabinetsreactie van juni 2012. Daarbij staat het burgerperspectief en het verzorgingsbeginsel centraal. Met name hoe en wanneer de overheid burgers informeert over en betreft bij mogelijke risico's is van belang.

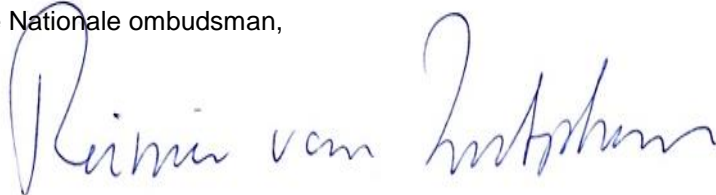
In beginsel richt het onderzoek zich op de betrokken ministeries; Economische Zaken (EZ) en Volksgezondheid, Wetenschap en Sport (VWS). Gaandeweg het onderzoek zal ook informatie worden ingewonnen bij relevante partijen zoals GGD Nederland en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA).

In gesprek

De onderzoeksvraag is vrij algemeen geformuleerd. Tevens hebben wij nog niet helemaal uitgewerkt welke informatie relevant is en welke partijen een mogelijk rol spelen in het onderzoek.

Graag gaan wij daarom bij de start van dit onderzoek met u in gesprek. Tijdens het gesprek kunnen we het doel van het onderzoek nader toelichten en vervolgens met u nader bepalen welke informatie daarvoor van belang is. Ook bespreken we graag met u welke instanties relevant zijn voor ons onderzoek. Binnenkort zullen wij contact met u opnemen om hiervoor een afspraak te maken.

Met vriendelijke groet,
de Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Afd. Directie Wetgeving en Juridische Zaken
T.a.v. contactpersoon Nationale ombudsman
Postbus 20350
2500 EJ DEN HAAG

Postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag
Tel: (070) 356 35 63
Fax: (070) 360 75 72
bureau@nationaleombudsman.nl
www.nationaleombudsman.nl

Doorkiesnummer

Geachte xxx,

Datum

30 juni 2016

Ons nummer

2016.18350

Uw brief

De Nationale ombudsman start een onderzoek uit eigen beweging naar de leereffecten van de Q-koorts aanpak in de periode 2006-2009. Hij doet dit op grond van titel 9.2 van de Algemene wet bestuursrecht. Met deze brief informeer ik u over de inhoud van dit onderzoek.

Uw kenmerk

De Q-koorts epidemie

Een aantal jaar geleden vond in Nederland een Q-koorts epidemie plaats die in 2009 het hoogtepunt bereikte. Uiteindelijk zijn eind 2009 alle geiten van de besmette bedrijven geruimd. Gedurende de epidemie zijn veel mensen ziek geworden en sommigen overleden. In januari 2010 is toen de Evaluatiecommissie Q-koorts ingesteld met als voorzitter prof. dr. Ir. G. van Dijk. De commissie heeft de aanpak en bestrijding van de Q-koorts epidemie door de betrokken ministeries geëvalueerd. Een belangrijke conclusie was dat de overheid gedurende de Q-koorts epidemie te traag en te terughoudend is opgetreden.

Bijlagen

Behandelend medewerker

Onderwerp

opening

Huidige situatie

Onlangs zijn er weer verschillende berichten verschenen in de media over Q-koorts en de gevolgen van de epidemie uit 2008-2009. Mensen die destijds zijn besmet met Q-koorts, kampen nog altijd met gezondheidsklachten. Ook blijkt nu dat er veel meer mensen zijn overleden aan de Q-koorts dan in eerste instantie is vastgesteld.

Een groep patiënten is inmiddels verwickeld in een juridische procedure tegen de Staat om financiële compensatie te krijgen voor de financiële en immateriële schade die zij leiden door de besmetting met Q-koorts.

Tegelijkertijd worden er in Nederland nog altijd megastallen gebouwd. Recent heeft in Herpen de geitenhouder waar in 2007 de Q-koorts uitbrak, een

Ons nummer

2016.18350

2

vergunning aangevraagd om zijn bedrijf uit te breiden. Inwoners van Herpen maken zich dan ook zorgen over mogelijke gezondheidsrisico's².

Het onderzoek van de Nationale ombudsman

Op 19 juni 2012 heeft de Nationale ombudsman het rapport "*Het spijt mij*", *Over Q-koorts en de menselijke maat* (2012/100) gepubliceerd.

Het rapport beschrijft de Q-koorts epidemie vanaf 2006 en de acties die de overheid heeft ondernomen tot aan het besluit eind 2009 om alle besmette bedrijven te ruimen. Het verloop van de epidemie werd gezien vanuit het perspectief van de burgers en hun verwachtingen van de overheid en het perspectief van de overheid en de keuzes die zijn gemaakt.

De centrale vraag in het onderzoek was of en, zo ja, hoe patiënten die als gevolg van Q-koorts chronisch ziek zijn geworden, genoegdoening moeten krijgen van de overheid.

Uit het onderzoek is gebleken dat de burgers een transparante overheid verwachtten die zoveel mogelijk informatie zou moeten verstrekken over de mogelijke risico's van Q-koorts voor de volksgezondheid. In de ogen van de burgers is de overheid nalatig geweest en is hen de keuzevrijheid ontnomen om voorzorgsmaatregelen te nemen tegen een mogelijke besmetting met Q-koorts. Veel mensen zijn destijds ziek geworden, sommigen overleden. Ook nu worden burgers die chronisch ziek zijn geworden door een Q-koorts besmetting, dagelijks geconfronteerd met de nadelige en financiële gevolgen.

De overheid daarentegen zocht lang naar een onomstotelijk wetenschappelijk bewezen causaal verband tussen besmette geitenbedrijven en Q-koorts besmetting bij mensen. Zolang dit niet vast stond, koos de overheid ervoor om burgers niet actief te informeren. Een belangrijke overweging daarbij was dat de overheid burgers geen handelingsperspectief kon bieden en er mogelijk onrust en paniek zou worden gezaaid. Voor wat betreft de consequenties voor de mensen die besmet zijn geraakt, stelde de overheid zich op het standpunt dat de bestaande regelingen voor ziektekosten en sociale voorzieningen voldoende zijn om de gevolgen ongedaan te maken.

² Zie bijvoorbeeld

<http://www.omroepbrabant.nl/?news/246771972/Angst+om+uitbreidingsplannen+geitenboer+Herpen.aspx>

Ons nummer

2016.18350

3

Conclusies en aanbevelingen

De ombudsman concludeerde dat de overheid tekort is geschoten in het informeren van burgers over de mogelijke gevaren van Q-koorts voor de volksgezondheid. Zij heeft burgers niet betrokken bij haar handelen en zich niet verdiept in wat de burger nodig had. De Nationale ombudsman beoordeelde het handelen van de overheid niet behoorlijk.

De ombudsman heeft de minister van VWS en de staatssecretaris van EZ een aantal aanbevelingen gedaan. Daarin stonden centraal het aanbieden van goed geformuleerde excuses, financiële compensatie, het realiseren van een steunpunt voor patiënten en actief bijdragen aan onderzoek naar en informatieverstrekking over Q-koorts.

Kabinetsreactie op het rapport

Op 26 juni 2012 reageerde het kabinet op het rapport en de aanbevelingen. Het kabinet betreurde dat het vertrouwen in de overheid was geschaad en dat mensen met ingrijpende consequenties ten gevolge van de Q-koorts zijn geconfronteerd. Het kabinet liet weten zich in te spannen om de bestaande sociale regelingen ook voor Q-koorts patiënten goed uit te voeren. Om de getroffen patiënten een handreiking te doen, stelde het kabinet 10 miljoen euro ter beschikking aan een onafhankelijke stichting om patiënten te ondersteunen met advies, begeleiding en onderzoek. Deze stichting is in 2013 opgericht onder de naam Q-support en zal vijf jaar bestaan.

Ook liet het kabinet weten aanpassingen in het beleid voor de bestrijding van zoönosen te hebben doorgevoerd waardoor eerder zal worden gecommuniceerd over risico's en onzekerheden.

De overheid heeft geen excuses aangeboden aan de Q-koorts slachtoffers.

Aanleiding voor onderzoek

De recente berichtgeving is aanleiding geweest voor de ombudsman om het onderwerp Q-koorts en het overheidsoptreden opnieuw tegen het licht te houden. De Nationale ombudsman constateert dat (een aantal van) de Q-koortspatiënten zich niet gehoord voelt/voelen door de overheid en dat de overheid geen excuses heeft aangeboden. De relatie tussen de slachtoffers en de overheid verhardt en dat uit zich in juridische procedures over financiële compensatie.

Tegelijkertijd blijft uitbreiding van stallen, zoals in Herpen, mogelijk. De vraag die daarbij opkomt is in hoeverre het voorzorgsbeginsel met betrekking tot gezondheidsrisico's voor omwonenden wordt gewaarborgd.

Onderzoek uit eigen beweging

De Nationale ombudsman start een onderzoek uit eigen beweging naar de vraag of de overheid lessen heeft getrokken uit het verloop van de Q-koortsepidemie in

Ons nummer

2016.18350

4

de jaren 2006-2009. In hoeverre handelt de overheid nu anders dan ten tijde van de Q-koortsepidemie bij een mogelijke uitbraak van een zoönose waarbij er risico is voor de volksgezondheid?

Het onderzoek richt zich op veranderingen in beleid en procedures sinds de kabinetsreactie van juni 2012. Daarbij staat het burgerperspectief en het voorzorgsbeginsel centraal. Met name hoe en wanneer de overheid burgers informeert over en betreft bij mogelijke risico's is van belang.

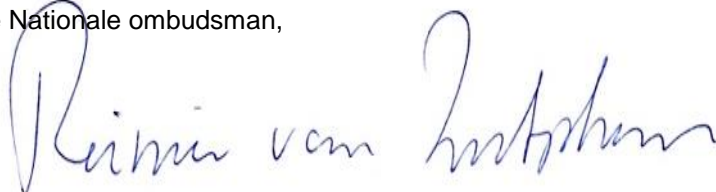
In beginsel richt het onderzoek zich op de betrokken ministeries; Economische Zaken (EZ) en Volksgezondheid, Wetenschap en Sport (VWS). Gaandeweg het onderzoek zal ook informatie worden ingewonnen bij relevante partijen zoals GGD Nederland en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA).

In gesprek

De onderzoeksvraag is vrij algemeen geformuleerd. Tevens hebben wij nog niet helemaal uitgewerkt welke informatie relevant is en welke partijen een mogelijk rol spelen in het onderzoek.

Graag gaan wij daarom bij de start van dit onderzoek met u in gesprek. Tijdens het gesprek kunnen we het doel van het onderzoek nader toelichten en vervolgens met u nader bepalen welke informatie daarvoor van belang is. Ook bespreken we graag met u welke instanties relevant zijn voor ons onderzoek. Binnenkort zullen wij contact met u opnemen om hiervoor een afspraak te maken.

Met vriendelijke groet,
de Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen